

УДК 347.961

*І. І. Когутич**здобувач**Науково-дослідного інституту публічного права***КОНКУРСНИЙ ПОРЯДОК ЗАМІЩЕННЯ ВАКАНТНИХ ПОСАД В ОРГАНАХ НОТАРІАТУ:
ПОНЯТТЯ ТА ШЛЯХИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В НАЦІОНАЛЬНУ ПРАВОВУ СИСТЕМУ**

Постановка проблеми. Ідея конкурсного заміщення вакантних посад нотаріуса – не нова для національної правової системи. Зокрема, ще проект закону України «Про нотаріат», який був внесений на розгляд Верховної Ради України (далі – ВРУ) депутатами В. Онопенком, В. Мусіякою, Ю. Кармазіним, В. Мойсиком в 2004 р., передбачав запровадження кадрового резерву нотаріусів. Він мав створюватись у кожній області, в Автономній Республіці Крим (далі – АРК), містах Києві та Севастополі, а право зарахування до нього мало бути надане всім особам, які отримали свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю.

Окрім резерву нотаріусів, законопроект передбачав проведення конкурсу на реєстрацію нотаріальної діяльності. Такий конкурс мав оголошуватись і проводитись Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату окремо по кожному нотаріальному округу. До конкурсної комісії передбачалось залучати по одному представнику від відповідного управління юстиції та від відповідної регіональної палати нотаріусів. До участі в конкурсі допускались всі особи, які мали свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю, зараховані до кадрового резерву, подали заяву та всі необхідні документи, а також внесли плату за право брати участь у конкурсі. За результатами проведення конкурсу Вища кваліфікаційна комісія нотаріату визначала переможця, а Мінюст відповідним наказом у місячний строк реєстрував нотаріальну діяльність [1].

З метою визначення доцільності та ефективності практичної реалізації запропонованої моделі добору кандидатів на посаду нотаріуса Мінюстом навіть було запущено відповідний пілотний проект, в рамках якого апробовано запровадження і конкурсу на реєстрацію приватної нотаріальної діяльності, і кадрового резерву нотаріусів. Однак такі заходи не узгоджувались із положеннями чинного законодавства про нотаріат, а тому були скасовані [2, с. 137].

Мета статті полягає в тому, щоб на основі характеристики сутності та змісту конкурсного порядку заміщення посад нотаріуса, аналізу вітчизняного досвіду апробації цього інституту, можливих варіантів його законодавчого закріплення обґрунтувати пропозиції про внесення змін і доповнень до Закону України «Про нотаріат».

Виклад основного матеріалу. Ідея щодо запровадження кадрового резерву нотаріусів не втратила своєї актуальності і продовжує розроблятися і нині. Свідченням цього є аналіз двох останніх офіційно зареєстрованих у ВРУ проектів закону України «Про нотаріат» від 23 січня 2008 р. № 1286-1 (далі – проект закону 2008 р. [3]) та від 22 березня 2013 р. № 2627 (далі – проект закону 2013 р. [4]). Серед іншого, обидва проекти передбачають, що «нотаріусом може бути громадянин України, який <...> перебуває у регіональному кадровому резерві нотаріусів» (ст. 11). При цьому під регіональним кадровим резервом нотаріусів у законопроектах розуміється «список претендентів на реєстрацію нотаріальної діяльності відповідного регіону». Ведення такого реєстру, а також внесення до нього змін передбачається покласти на відповідний територіальний орган юстиції (ст. 25) [3; 4].

Законопроектами передбачено, що право на зарахування до регіонального кадрового резерву нотаріусів і перебування у ньому надається особам, які отримали свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю та не здійснюють нотаріальну діяльність. При цьому прописується, що місце претендентів у списку залежить виключно від їхнього стажу роботи на посадах, пов'язаних із здійсненням нотаріальної діяльності (ст. 26) [3; 4]. На нашу думку, такий підхід є необ'єктивним та однобічним, оскільки під час формування кадрового резерву нотаріусів до уваги має братись не один, а кілька критеріїв. Серед них, зокрема, такі як: загальний середній бал, отриманий за результатами кваліфікаційного іспиту; стаж роботи на посадах, пов'язаних із здійсненням нотаріальної діяльності; загальний стаж роботи в галузі права; загальний час перебування кандидата на посаді нотаріуса в списку.

З негативного боку, як прояв надмірної бюрократизованості треба виділити передбачену в обох законопроектах вимогу щодо подання до відповідного територіального органу юстиції цілого пакету документів для зарахування до регіонального кадрового резерву нотаріусів, положення про видання раз у півріччя уточнюючих наказів, а також обмеження участі кандидатів на посаду нотаріуса відразу в кількох регіональних резервах (ст. 26) [3; 4]. На нашу думку, зарахування особи до кадрового резерву має бути мак-

симально спрощеним і обмежуватись поданням лише однієї заяви (навіть через засоби електронного зв'язку). Також доцільно встановити максимальну автоматизацію списків претендентів на заміщення вакантних посад нотаріусів. Ми переконані, що з метою подолання корупції та бюрократії необхідно максимально обмежити втручання представників відповідних територіальних управлінь юстиції в процес формування кадрового резерву, а також надати кандидатам на посаду нотаріуса право перебувати в кількох регіональних кадрових резервах.

У ст. 27 обох законопроектів прописується вичерпний перелік підстав відрахування кандидата з регіонального кадрового резерву нотаріусів. Зокрема, це такі: припинення громадянства України; смерть, оголошення померлим або безвісти відсутнім; подання заяви про відрахування з регіонального кадрового резерву нотаріусів; набрання законної сили обвинувальним вироком суду про засудження за навмисний злочин; визнання судом недієздатним (обмежено дієздатним); анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю [3; 4].

Детальний аналіз наведеного вище переліку дає змогу зробити висновок про його недостатню обґрунтованість в аспекті законодавчої техніки. На нашу думку, в законодавчому порядку має бути передбачено лише дві підстави для виключення особи з резерву – це заява кандидата на посаду нотаріуса про виключення з резерву за власним бажанням, а також анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Такий підхід дасть змогу уникнути подвійного тлумачення деяких законодавчих положень і водночас максимально повно врахує всі можливі випадки позбавлення особи права займатись нотаріальною діяльністю.

Ст. 28 обох законопроектів детально регулює порядок реєстрації нотаріальної діяльності. Серед іншого, передбачається, що «претендент, який значиться в регіональному кадровому резерві нотаріусів під першим номером та виявив бажання зайнятися нотаріальною діяльністю, подає заяву про видачу йому реєстраційного посвідчення протягом п'ятнадцяти днів з моменту одержання повідомлення, зазначеного у частині другій цієї статті» [3; 4]. Однак з негативного боку треба виділити ту обставину, що ані форму такого «повідомлення», ані терміни і порядок його надсилення кандидату законопроекти не визначають. Очевидно, що такий половинчастий підхід у разі його реалізації негативно вплине на об'єктивність і незаангажованість процедури добору нотаріусів.

Вище ми проаналізували єдиний сьогодні офіційно оформлений підхід до вдосконалення процедури добору кандидатів на посаду нотаріуса, звернули увагу на основні його недоліки та пропра-

хунки. На підставі проведеного аналізу, а також узагальнення чинного законодавства та зарубіжного досвіду нижче спробуємо обґрунтувати власний погляд на доцільність запровадження конкурсного порядку заміщення посад нотаріуса та його законодавче оформлення.

По-перше, ми наполягаємо на необхідності *розширення процедури добору кадрів для нотаріальної системи і включення до неї такого етапу, як визначення рейтингу кандидатів на посаду нотаріуса та зарахування їх до резерву на заміщення вакантних посад нотаріуса.*

Вище ми детально проаналізували наявні сьогодні наукові та законодавчі погляди на цей етап професійного відбору кандидатів на посаду нотаріуса, а тому нижче пропонуємо зупинитись лише на тих питаннях, які мають принципове значення під час його законодавчого оформлення.

Перше: що таке кадровий резерв кандидатів на посаду нотаріуса? Кадровий резерв – це список кандидатів на посаду нотаріуса, які відповідають вимогам, установленим в ст. 3 Закону, та успішно склали кваліфікаційний іспит.

Друге: які кандидати мають бути включені до рейтингу та зараховуються до кадрового резерву: всі чи лише ті, що успішно склали кваліфікаційний іспит? На нашу думку, відповідь є очевидною – до резерву на заміщення вакантних посад нотаріуса мають бути включені лише ті кандидати, які успішно склали кваліфікаційний іспит.

Третє: за якими критеріями визначається місце кандидата в рейтингу? Основним критерієм, за яким визначається місце кандидата на посаду нотаріуса в рейтингу, є загальна кількість набраних ним балів за результатами кваліфікаційного іспиту. За умови набрання кандидатами однакової кількості балів, їхнє місце в рейтингу визначається залежно від тривалості їхнього стажу в галузі права.

Четверте: який порядок внесення кандидата на посаду нотаріуса до рейтингу? Для внесення кандидата на посаду нотаріуса до рейтингу він повинен подати заяву, зразок якої затверджується Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату і розміщується на офіційній Інтернет-сторінці Міністерства юстиції України.

П'яте: де розміщується інформація про місце кандидата на посаду нотаріуса за рейтингом? Інформація про місце кандидата за рейтингом є загальнодоступною і розміщується на офіційній Інтернет-сторінці Міністерства юстиції України.

Шосте: як відбувається перегляд інформації про місце кандидата на посаду нотаріуса за рейтингом? На законодавчому рівні має бути передбачено лише дві підстави для внесення змін у рейтинг кандидатів на посаду нотаріуса: 1) включення до рейтингу нових кандидатів на підставі результатів складеного ними кваліфікаційного іспиту; 2) виключення кандидата, який посідає місце

у рейтингу, з резерву на заміщення вакантних посад нотаріуса. При цьому варто окремо прописати, що всі зміни до рейтингу відбуваються автоматично і негайно відображаються на офіційній Інтернет-сторінці Міністерства юстиції України.

По-друге, ми наполягаємо на необхідності *розширення процедури добору кадрів для нотаріальної системи і включення до неї такого етапу, як проведення конкурсу на заміщення вакантної посади нотаріуса.*

На нашу думку, цей етап має стати серцевиною, основою всієї процедури кадрового добору нотаріусів, адже він передбачає фактичний відбір на вакантну посаду нотаріуса на конкурсних засадах, тобто з урахуванням результатів кваліфікаційного іспиту, лише найкращих кандидатів.

Так само як і в попередньому підпункті, законодавче оформлення цього етапу передбачає необхідність попереднього роз'яснення деяких принципів питань:

Перше: хто і в яких випадках оголошує конкурс на заміщення вакантної посади нотаріуса? На нашу думку, конкурс на заміщення вакантної посади нотаріуса має оголошувати Вища кваліфікаційна комісія нотаріусів відповідно до кількості вакантних посад нотаріусів. До повноважень Вищої кваліфікаційної комісії нотаріусів має бути також віднесено вирішення всіх питань, пов'язаних з організацією і проведенням конкурсу, тоді як остаточне рішення за його результатами має приймати Мінюст.

Друге: хто має право брати участь в конкурсі на заміщення вакантної посади нотаріуса? На нашу думку, право брати участь у конкурсі на заміщення вакантної посади нотаріуса має бути надане всім кандидатам, які зараховані до кадрового резерву нотаріусів. Водночас для участі в конкурсі на заміщення конкретної вакантної посади нотаріуса кандидат має подати відповідну заяву. Вимагати від нього подачі інших документів, на нашу думку, є недоцільним. При цьому в чинному законодавстві необхідно передбачити розумні строки подачі таких заяв.

Третє: де розміщується інформація про проведення конкурсу на заміщення вакантної посади нотаріуса? Інформація про проведення конкурсу має бути публічною і розміщуватись на офіційній Інтернет-сторінці Міністерства юстиції України.

Четверте: яким має бути порядок проведення конкурсу на заміщення вакантної посади нотаріуса? Порядок проведення конкурсу на заміщення вакантної посади нотаріуса, на нашу думку, має бути максимально лаконічним. Зокрема, він має зводитись до визначення учасника конкурсу, який посідає найвищу позицію в рейтингу кандидатів на посаду нотаріуса.

П'яте: як оприлюднюються і оформлюються результати проведення конкурсу на заміщення

вакантної посади нотаріуса? За результатами проведення конкурсу на заміщення вакантної посади нотаріуса Вища кваліфікаційна комісія нотаріусів приймає відповідне рішення, яке підлягає негайному оприлюдненню на офіційній Інтернет-сторінці Міністерства юстиції України.

Висновки. Вище ми проаналізували основні вимоги, яким має відповідати цей етап професійного відбору кандидатів на посаду нотаріуса. З метою практичної реалізації всіх наведених вище положень і пропозицій ми пропонуємо внести зміни до чинного сьогодні Закону України «Про нотаріат» і доповнити його статтями 3-6 та 3-7 такого змісту:

«Стаття 3-6. Кадровий резерв нотаріусів.

Кадровий резерв нотаріусів – це узагальнений список кандидатів на посаду нотаріуса, які відповідають вимогам, установленим в ч. 2 ст. 3 цього Закону, а також успішно склали кваліфікаційний іспит.

Кадровий резерв нотаріусів ведеться Вищою кваліфікаційною комісією нотаріусів. Положення про кадровий резерв нотаріусів затверджується Міністерством юстиції України.

Вища кваліфікаційна комісія нотаріусів зараховує кандидата до кадрового резерву нотаріусів на підставі поданої ним заяви, зразок якої затверджується Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату і розміщується на офіційній Інтернет-сторінці Міністерства юстиції України.

Кадровий резерв нотаріусів формується на основі рейтингу кандидатів на посаду нотаріуса відповідно до кількості набраних ними балів за результатами кваліфікаційного іспиту. За умови набрання кандидатами однакової кількості балів їхнє місце в рейтингу визначається залежно від тривалості їхнього стажу роботи в галузі права.

Інформація про місце кандидата за рейтингом є загальнодоступною і розміщується на офіційній Інтернет-сторінці Міністерства юстиції України.

Після зарахування нового кандидата до кадрового резерву нотаріусів або виключення кандидата, який посідає місце у рейтингу, з резерву на заміщення вакантних посад нотаріуса Вища кваліфікаційна комісія нотаріусів оновлює рейтинг, який підлягає негайному оприлюдненню на офіційній Інтернет-сторінці Міністерства юстиції України.

Кандидат на посаду нотаріуса може бути виключений з кадрового резерву нотаріусів за власним бажанням – на підставі поданої ним заяви, а також у разі анулювання свідоцтва про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Рішення про виключення кандидата з кадрового резерву нотаріусів може бути оскаржене до Міністерства юстиції України або до суду.

Стаття 3-6. Конкурс на заміщення вакантної посади нотаріуса.

Конкурс на заміщення вакантної посади нотаріуса оголошується Вищою кваліфікаційною комісією нотаріусів відповідно до кількості вакантних посад нотаріусів. Вища кваліфікаційна комісія нотаріусів здійснює організацію і проведення конкурсу на заміщення вакантної посади нотаріуса відповідно до вимог цього Закону та Положення про проведення конкурсу на заміщення вакантної посади нотаріуса, яке затверджується Міністерством юстиції України.

Для проведення конкурсу на заміщення вакантної посади нотаріуса Вища кваліфікаційна комісія нотаріусів ухвалює рішення про його оголошення, яке публікується на офіційній Інтернет-сторінці Міністерства юстиції України не пізніше ніж за 30 днів до проведення конкурсу. В оголошенні про конкурс зазначається характеристика вакантної посади нотаріуса, умови проведення конкурсу, дата, час і місце його проведення, строк, протягом якого кандидати можуть подати заяву про участь у конкурсі.

Участь у конкурсі на заміщення вакантної посади нотаріуса має право брати будь-який кандидат, який зарахований до кадрового резерву нотаріусів.

Для участі у конкурсі на заміщення вакантної посади нотаріуса кандидат подає заяву, зразок якої затверджується Вищою кваліфікаційною комісією нотаріату і розміщується на офіційній Інтернет-сторінці Міністерства юстиції України.

Конкурс на заміщення вакантної посади нотаріуса полягає у визначенні учасника конкурсу, який посідає вищу позицію в рейтингу кандидатів на посаду нотаріуса. У разі однакової позиції за рейтингом серед кандидатів на посаду нотаріуса перевага надається учаснику, який має більший стаж роботи помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори, а за умови однакового професійного стажу – тому учаснику, який має більший стаж роботи у сфері права.

Визначення переможців конкурсу на заміщення вакантної посади нотаріуса затверджується рішенням Вищої кваліфікаційної комісії нотаріусів. Таке рішення розміщується на офіційній Інтернет-сторінці Міністерства юстиції України.

Якщо на момент прийняття рішення буде встановлено, що кандидат-переможець конкурсу не відповідає вимогам до кандидатів на посаду нотаріуса, визначеним законом, Вища кваліфікаційна комісія нотаріату відмовляє йому в рекомендації про призначення на посаду нотаріуса. У такому разі переможцем визнається учасник конкурсу, який посідає наступне місце в рейтингу.

Всі рішення Вищої кваліфікаційної комісії нотаріату, прийняті за результатами конкурсу на заміщення вакантної посади нотаріуса, можуть бути оскаржені до Міністерства юстиції України або до суду».

Література

1. Проект закону України «Про нотаріат», внесений депутатом В. Онопенко, В. Мусіякою, Ю. Кармазіним В. Мойсиком від 14 січня 2004р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kiev.rada.ua>.

2. Карнарук Н.В. Державний контроль за нотаріальною діяльністю в Україні: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 – «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». / Карнарук Наталія Віленівна. – Національний університет державної податкової служби України. – Ірпінь, 2007.

3. Проект закону України «Про нотаріат» № 1286-1 від 23 січня 2008 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=31432.

4. Проект закону України «Про нотаріат» № 2627 від 22 березня 2013 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=31432.

Анотація

Когутич І. І. Конкурсний порядок заміщення вакантних посад в органах нотаріату: поняття та шляхи імплементації в національну правову систему. – Стаття.

Досліджується сутність і зміст конкурсного порядку заміщення посад нотаріуса, аналізується вітчизняний досвід апробації цього інституту, можливі варіанти його законодавчого закріплення, і на основі проведеного дослідження формулюються пропозиції про внесення змін і доповнень до Закону України «Про нотаріат».

Ключові слова: кадровий резерв, кандидат на посаду нотаріуса, кваліфікаційний іспит, нотаріус, рейтинг кандидатів на посаду нотаріуса, свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю, стаж роботи в галузі права.

Аннотация

Когутич И. И. Конкурсный порядок занятия вакантных должностей в органах нотариата: понятие и пути имплементации в национальную правовую систему. – Статья.

Исследуется сущность и содержание конкурсного порядка замещения должностей нотариуса, анализируется отечественный опыт апробации данного института, возможные варианты его законодательного закрепления, и на основе проведенного исследования формулируются предложения о внесении изменений и дополнений в Закон Украины «О нотариате».

Ключевые слова: кадровый резерв, кандидат на должность нотариуса, квалификационный экзамен, нотариус, рейтинг кандидатов на должность нотариуса, свидетельство о праве на занятие нотариальной деятельностью, стаж работы в области права.

Summary

Kohutych I. I. Competitive order of occupation of vacant positions in the notary's bodies: concept and ways of implementation in the national legal system. – Article.

The essence and content of the competitive procedure for replacing the positions of the notary are analyzed, the domestic experience of approbation of the institute is analyzed, variants of its legislative consolidation are possible, and on the basis of the conducted research the proposals on making changes and additions to the Law of Ukraine "On Notary" are formulated.

Key words: personnel reserve, candidate for notary position, qualification exam, notary, rating of candidates for notary's office, certificate of the right to engage in notarial activities, experience in the field of law.